

UN RECULL MISCELLANI DE TRACTATS MORALS: BIBLIOTECA DE CATALUNYA, MS. 2012

Anna GUDAYOL
Biblioteca de Catalunya

INTRODUCCIÓ

L'any 1963 ingressava a la Biblioteca de Catalunya el llegat de Manuel Perdigó i Cortés, bibliòfil barceloní, que incloïa un gran nombre de peces de gran importància per a la història de la literatura catalana. Fora de la seva generositat, coneixem molt poc de l'il·lustre bibliòfil;¹ però era molt probablement descendent del Manuel Perdigó que, el 1862, havia encarregat a Elies Rogent una casa al carrer Hospital 118-120 (entre els carrers de Riera baixa i de Sant Llätzer, molt a prop del que seria la Biblioteca de Catalunya), i podria ser que fos allí on hagués estat instal·lada la seva col·lecció. Un cop examinat el llegat, els volums que el composaven foren identificats amb un exlibris encarregat per la Biblioteca a Maria Josepa Colom,² i distribuïts entre les seccions corresponents. Els manuscrits que en formaven part foren registrats l'any 1967 amb els números 2006 a 2022; Pere Bohigas, aleshores conservador de la Reserva manuscrita i impresa de la Biblioteca, donava notícia de l'important adquisició a l'Anuari de la Biblioteca:

«Don Manuel Perdigó y Cortés reunió una notable biblioteca, principalmente catalana, pero también con muy notables piezas procedentes del resto de España y de Italia. El importe de los bienes del señor Perdigó, entre ellos su biblioteca, se destinó a obras pías y benéficas, con excepción de una parte de los libros que fue donada a la Biblioteca Central de la Diputación (antigua Biblioteca de Cataluña). Entre estos libros figuran 17 manuscritos, 29 incunables y 43 ediciones españolas de los siglos XVI y XVII».³

Bohigas donava, seguidament, una breu descripció de cadascun dels documents que havien integrat les col·leccions de la Biblioteca. Entre els manuscrits que formaven part del lle-

1. L'arxiu administratiu de la Biblioteca de Catalunya està en procés de reordenació i descripció; per aquesta raó, no s'ha pogut consultar el dossier administratiu corresponent, que hauria permès precisar algunes dades relatives a l'ingrés del llegat. Cal esperar que, en un futur no gaire llunyà, la consulta completa de l'arxiu sigui possible.

2. L'exlibris representa dues perdius (o perdigots). La matriu calcogràfica de l'exlibris es conserva a la Unitat gràfica (matrius calcogràfiques R. P. 5273).

3. Pere BOHIGAS, «El legado Perdigó», *Anuario de la Biblioteca Central*, 1969, p. 367-413 (p. 367).

gat, la majoria datables dels segles xv i xvi,⁴ hi havia un recull de tractats morals en català, que incloïa una obra del franciscà Joan de Galles, el *Breviloqui de virtuts*. A principis del 2003, mentre buscava entre els manuscrits de la Biblioteca alguns documents per enviar al taller de restauració, els meus ulls van caure sobre el manuscrit 2012. El seu estat no semblava prou de-sastrós com per justificar la seva tramesa al taller —tot i presentar alguns forats, el paper és molt bo i l'enquadrernació sòlida—, però, ja que el tenia a les mans, vaig aprofitar per intentar fer-ne una descripció una mica més detallada que la que figurava a l'inventari de manuscrits, extremadament sumària. La presentem a continuació, tot esperant d'animar així ulteriors recerques sobre uns textos que fins ara, malauradament, han estat poc tractats.

DESCRIPCIÓ FÍSICA

El manuscrit 2012 és un volum compost per 50 fulls que amiden 283 × 195 mil·límetres, en paper de bona qualitat amb una única filigrana de balances al mig del plec que no s'ha pogut identificar amb cap de les vistes en els repertoris consultats (Briquet, Piccard i Valls). Les pàgines presenten una justificació molt lleugera a la mina de plom, que dibuixa una caixa de 180 × 115 mil·límetres; als fulls 18 i 40 hi ha reclams al quadern, centrats i, en el primer cas, envoltat a tres costats per un traç que inicia i acaba amb una petita llaçada. El manuscrit és acèfal, i manca algun full a l'interior; per aquesta raó, no s'ha pogut determinar amb certesa el nombre dels quaderns, tot i que a partir d'un examen del llom —gens conclusiu, ja que l'enquadrernació és molt estreta i no permet de veure bé la distribució dels fulls— i dels reclams podria aventurar-se un nombre probable de tres quaderns força gruixuts, de 20, 22 i 12 fulls, que donarien un volum inicial de 54 folis.

L'escriptura, feta amb tinta negra i molt acurada, és una cursiva que podríem qualificar de transició, i que podria datar-se, bé que sense seguretat, cap al tercer quart del segle xv. El text presenta més d'una vintena de «notae» i nombroses esmenes marginals contemporànies, senyalades amb una crida, que indiquen que el text fou rellegit amb cura per assegurar que el text havia estat copiat correctament. Pel que fa a la decoració i a les ajudes a l'estructuració del text, només hi ha rúbriques, en vermell, en els folis que van del 18 al 27; les caplletres inicials de paràgraf alternen el blau i el vermell, i van ornades d'una lleugera filigrana. Però la decoració que realment sobresurt són dues caplletres dels fulls 25 i 30, embotides en blau i en or i amb una filigrana elaborada, que es corresponen amb l'inici del segon i tercer capítols del *Breviloqui*. Els fulls no presenten cap numeració antiga; la foliació actual, escrita en llapis a l'angle superior dret del recto, fou inscrita amb tota probabilitat a la Biblioteca de Catalunya en ingressar a la institució.

4. Entre els manuscrits hi havia diversos textos historiogràfics, en llatí —*De gestis Alfonsi regis Aragoniae*, de Bartholomaeus Fazio, ms. 2015—, en castellà —la *Història de les Índias* de Gonzalo Fernández de Oviedo, ms. 2010, la *Crònica de los reyes de Navarra* del príncep de Viana, ms. 2011, i la *Crònica de doña Isabel, reina de Castilla* d'Hernan Pulgar, ms. 2014—, i en català —la *Crònica dels reis d'Aragó e Catalunya*, ms. 2013—; un llibre d'emblemes —*El polvo del Mutio, o la ceniza* de Girolamo Muzio, ms. 2016—; un tractat en castellà sobre la concepció de la mare de Déu —ms. 2018—; una traducció al català de les memòries de la mística Angela de Foligno —ms. 2019—; quatre reculls de textos lullians —mss. 2007, 2017, 2021 i 2022—; dues còpies del tractat de vicis i virtuts de fra Llorenç d'Orleans —una en català, ms. 2009, i una en provençal, ms. 2020—, una obra de Joan de Galles —la *Summa de collacions*, ms. 2008— i el recull de tractats morals objecte d'aquest article.

El volum està protegit per una enquadernació, probablement de la segona meitat del segle XVI, en pell marró; els plans, que presenten la mateixa decoració, estan emmarcats per un requadre fet amb una roda amb motius renaixentistes, en el qual està inscrit un octògon fet amb la mateixa roda. En el centre del pla hi ha un romb amb la creu de sant Jordi, formats ambdós amb doble fil daurat; als angles interns dels requadres i dels octògons hi ha dotze florons igualment daurats. Els nervis del llom estan realçats amb filets estampats amb ferros freds, i als entrenervis hi ha estampats fins a cinc florons daurats en forma de margarida. Les guardes són de paper diferent, tant pel gramatge com per la filigrana —una creu inscrita en una llàgrima i coronada per unes inicials, similar a les que apareixen a Briquet 5697-5704 o a Piccard 653, de finals del s. XVI-principis del XVII—. Els talls del volum són daurats.

És pràcticament segur que el sr. Perdigó, o el propietari immediatament anterior, adquiriren el volum a la llibreria Porter, ja que a l'angle superior esquerre del f. 50v duu la nota «11100/4500»; el número «11100» en aquesta posició, seguit d'una altra xifra, es troba a la majoria dels volums procedents de Can Porter. A l'angle inferior dret del full de guarda posterior hi ha inscrit un número de registre, «R. 894», en llapis i amb lletra del segle XX. No sembla, però, que aquest número pugui correspondre a un possible registre de la col·lecció Perdigó, ja que la pràctica totalitat dels altres manuscrits del llegat no duu cap número de característiques similars; només un d'ells, el manuscrit 2015, duu inscrit un número de registre de les mateixes característiques, raó per la qual podria pensar-se que foren adquirits a la mateixa persona. Altrament, el manuscrit no presenta pràcticament cap altra marca d'antics posseïdors.⁵

Malauradament, com s'ha apuntat anteriorment, el manuscrit és incomplet, i és aquest estat sens dubte el que ha dificultat la correcta identificació de les obres transmeses, i fins i tot del nombre exacte de textos que s'hi inclouen. En efecte, a més del full o, molt probablement, els dos fulls inicials que falten, manquen almenys un full darrere l'actual foli 17, i almenys un altre darrere l'actual foli 42. Conrado Guardiola, que en el seu estudi sobre la influència de Joan de Galles en Eiximenis fa una revisió de la tradició manuscrita de les traduccions del minorita en català, en parlar de la còpia del Breviloqui continguda en el ms. 2012 comenta que «aunque es cierto que está trunco, la pérdida de texto es mínima; se reduce a un folio al comienzo y otro al final, arrancados probablemente por la belleza y riqueza de sus capitales, ya que las iniciales de las partes II y III tienen adornos dorados».⁶ És molt probable que cadascun dels tres textos de què es compona el manuscrit fos iniciat per una magnífica caplletra il·luminada, encara més rica que les que s'han conservat, o potser fins i tot per alguna miniatura. La bellesa d'aquestes decoracions hauria temptat alguna de les persones que el tingueren entre les mans; la mutilació degué ser duta a terme molt d'hora, en qualsevol cas abans de rebre la relligadura actual. En efecte, diversos indicis fan pensar que el volum era ja incomplet quan va ser enquadernat. D'una banda, no es percep cap resta dels fulls que manquen, com passa normalment en els volums en què s'han arrencat o tallat pàgines. A més, la relligadura no és gens baldera, sinó que l'amplada del llom encaixa perfectament amb el gruix del paper; tres o quatre fulls poden ser imperceptibles en un volum de dues-centes pàgines, però en un que en fa només cinquanta són prou importants com perquè la diferència sigui perceptible. Finalment, la darrera de les obres presenta dos fulls intercanviats, els actuals foli 43, que inicia el text, i el foli 49; aquest intercanvi, dut a terme en el moment de la relligadura, hauria estat propiciat pel fet que els fulls estaven solts.

5. Només una *probatio pennae* d'època moderna al f. 39r —«nomen, pronomen et verbum»— dóna testimoni d'haver estat utilitzat.

6. Conrado GUARDIOLA, «Juan de Gales, Cataluña y Eiximenis», *Antonianum* 64 (1989), p. 330-365 (p. 339, nota 19).

Abans de rebre l'enquadernació actual, i després d'haver estat mutilat, el volum va romandre algun temps sense protecció, ja que el primer full presenta està brutejat i té els marges externs malmesos i fins i tot perdé una mica de paper a l'angle, que fou per aquesta raó reforçat amb paper en una data no determinada. En qualsevol cas, aquesta «restauració» degué ser força antiga, ja que posteriorment l'enquadernació fou atacada per insectes paràsits, potser corcs, que produïren força forats als angles, algun dels quals atravesà el full ja restaurat. El volum ha estat objecte d'almenys una altra restauració en època més recent, ja que la part superior del llom malmesa pels insectes, ha estat reconstituïda, i s'han reforçat els marges externs dels dos primers fulls amb paper de seda.

CONTINGUT

La manca de fulls ha complicat la correcta identificació dels diferents textos que componen el recull, ja que com a conseqüència de les mutilacions tots tres són acèfals, i dos d'ells àpodes. Tot i aquesta dificultat, Bohigas identificava molt correctament dos dels textos en la breu descripció que en feia en donar a conèixer el llegat Perdigó:

«2012. Fols. 1-42. [Johannes Gallensis, *Breviloquium de virtutibus antiquorum principum et philosophorum*. Trad. catalana]. – Fols. 43-50. [Tractat de providència sobre consell].

Papel con filigrana de las balanzas. S. xv. 50 fols. Enc. del s. xvi, con la cruz de San Jorge.

Los dos tratados son incompletos. El primero está falto de principio y fin; el segundo de principio. El manuscrito carece de rúbricas. Las iniciales son caligráficas, rojas y azules, con decoración a la pluma. El *Tractat de providencia* sigue al Breviloqui, sin rúbrica ni espacio en blanco que señale el cambio de obra».

El fragmento del *Breviloqui* empieza en el fol. 1 con estas palabras: «que todas las ayguas jxan de la mar...». El capítulo siguiente empieza: «La terça amor quj s'apela amjstat o companya». El último capítulo de este fragmento comienza (fol. 40r): «Segueix-sa de la quarta part de fortale-sa...» y acaba (fol. 42r): «A las qualls parts podan ser apljcats los damunt djts axemplas». Ed.: *Breviloqui*. a cura del P. Norbert d'Ordal. Barcelona 1930 (ENC, Col. A, vol. 28).

El primer capítulo del segundo tratado comienza (fol. 42r): «Determanadas donchs las ditas cossas de las virtuts, deuem considerar...». El último capítulo empieza (fol. 50v): «Lo final fruyt es prudensi...», y termina: «...com sia regla de todas las volentats e art e ljuel de tot nostra voler».⁷

Possiblement dut per la similitud del tema, Bohigas no arribà a distingir la presència d'un tercer text en els primers fulls del manuscrit. Posteriorment, el manuscrit fou indexat per Beatrice Concheff en la seva bibliografia de textos catalans antics,⁸ on donava lloc a sengles entrades, una per cada text. Ara bé, mentre el primer text, el *Breviloqui* de Joan de Galles, hi apareixia en el lloc que li corresponia,⁹ una inadvertència deguda probablement a la presència del mot *providència* en el títol de l'obra feia que el segon text fos confós amb la traducció d'Antoni de Canals de l'epístola de Sèneca a Lucili sobre la providència.¹⁰ Aquesta inad-

7. Pere BOHIGAS, «El legado Perdigó», *Anuario de la Biblioteca Central*, 1969, p. 369-370.

8. Beatrice CONCHEFF, *Bibliography of Old Catalan Texts*, Madison: Hispanic Seminary of Medieval Studies, 1985, abreujada comunament com a *BOOCT*.

9. *BOOCT* 1463

10. *BOOCT* 1356

vertència passà a la descripció del manuscrit que apareixia el 1997 a la successora electrònica de l'obra de Concheff, la molt útil base de dades codicologicobibliogràfica *BITECA / Bibliografia de textos catalans antics*;¹¹ en la descripció s'introduïa, a més, una precisió important, ja que s'indicava que el *Breviloqui* de Joan de Galles iniciava al foli 18. La descripció es va anar corregint en versions posteriors.¹² Un examen més detallat ha permès identificar el primer dels tres textos que componen el recull miscel·lani i a recomposar la foliació, alterada en el moment de ser enquadernat. Passem a continuació a fer una breu presentació del contingut del volum.

1. Els fulls 1-17v contenen una enumeració de definicions de virtuts, seguides en molt casos per la definició dels vicis contraris; un primer repàs dels textos sobre vicis i virtuts presents a península ibèrica efectuat gràcies a la guia de R. Newhauser¹³ apuntava cap a les traduccions més difoses a la Península ibèrica d'aquest tipus de tractats, que eren les de la *Somme li roi* de fra Llorenç d'Orleans, la del *Tresor* de Brunetto Latini, o la de les *Fiori di virtù*, tractat anònim italià. La confrontació amb els dos primers textos¹⁴ mostrà que no es tractava de cap d'aquestes dues obres, tot i que hi hagués alguns paràgrafs clarament extrets del *Tresor*. En canvi, l'acarament amb l'edició d'A. Cornagliotti de la traducció catalana de les *Fiori di virtù*,¹⁵ transmès gràcies a diverses edicions incunables¹⁶ feu palès que es tractava de la mateixa obra, tot i que en una versió diferent, tant pel que fa a l'ordre i nombre dels capítols com, sobretot, per l'autoria de la traducció, ja que el text del manuscrit s'allunya molt i en moltes ocasions de les solucions donades pel traductor de l'única versió coneguda fins ara, Francesc de Santcliment.

Pel que fa a l'autoria i datació de l'original, així com a la seva difusió a la Península ibèrica, ens remetem a la introducció de l'edició de les *Flors de virtut* i a la seva bibliografia.¹⁷ Cornagliotti diu que «L'entrada del text italià del *Fiori di virtù* a la Península sembla que tin-

11. <<http://sunsite.berkeley.edu/PhiloBiblon>>. El manuscrit és identificat dins de la base de dades de manuscrits com a MANID 1842

12. En la primera versió de la descripció, publicada el 1997, s'identificava el text contingut en els folis 1 a 17 com a formant part del mateix *Llibre de providencia* de Sèneca que seguia a partir del foli 42; la identificació amb l'obra de Sèneca fou corregida posteriorment. En una consulta realitzada a la tardor del 2003 i comunicada als responsables de *BITECA* el mateix any, Curt Wittlin identificava el primer dels textos com a un fragment del *Tresor* de Brunetto Latini; un examen posterior el dugué a considerar que, de fet, es tractava d'un altre tractat sobre vicis i virtuts, que incorporava una interpolació del *Tresor* de Latini; la precisió fou incorporada a la descripció de *BITECA* a mitjans del 2005; consultes el 1997, 2003 i 2005 <<http://sunsite.berkeley.edu/PhiloBiblon>>.

13. Richard NEWHAUSER, *The treatises on vices and virtues in Latin and vernacular*, Turnout: Brepols, 1993 (Typologie des sources du Moyen Age occidental, 68).

14. A falta d'una edició de la traducció catalana de la *Summa* de fra Llorenç, el text ha estat comparat amb el dels manuscrits 740 i 2009 de la BC; sobre la transmissió de la *Somme li roi* a Catalunya vegeu Curt WITTLIN, «Les traduccions catalanes de la *Somme li roi* de fra Llorenç», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, 59 (1983), p. 395-433. El text de Brunetto Latini ha estat editat pel mateix C. WITTLIN: *Llibre del tresor: versió catalana de Guillem de Copons*, vol. III [Llibre segon: *De vicis e de virtuts*, Barcelona: Barcino, 1986 (Els Nostres Clàssics; A122)].

15. *Flors de virtut*, traducció catalana de F. de Santcliment, a cura d'A. CORNAGLIOTTI, Barcelona: Barcino, 1975 (Els nostres clàssics; A108).

16. Les edicions incunables del tractat foren publicades a Lleida, per Heinrich Botel el 1489 i el 1490, a Barcelona per Diego de Gumiel el 1495 i a Girona per Joan de Valdés el 1497; a principis del segle XVI, el 1502, se n'editava una altra a València, a l'impremta de Jordi Costilla; v. *Flors de virtut*, a cura d'A. Cornagliotti, Barcelona: Barcino, 1975, p. 18-30.

17. *Flors de virtut*, a cura d'A. CORNAGLIOTTI, Barcelona: Barcino, 1975, p. 7-10.

gué lloc a la segona meitat del segle xv»,¹⁸ ja que els testimonis coneguts en el moment en què feu la seva edició així ho donaven a entendre. Ara bé, si ens atenim a l'escriptura del volum en què està conservada, que semblaria datable del tercer quart del segle xv, la traducció conservada en el manuscrit 2012 seria lleugerament anterior.¹⁹ D'altra banda, el manuscrit 1763 de la Biblioteca de Catalunya, un recull miscel·lani en llatí de la primera meitat del segle xv, ens ha transmès un altre tractat de vicis i virtuts sota el nom de *Flos virtualis* que podria potser fer igualment part de la tradició hispànica de les *Fiori di virtù*.²⁰

La còpia conservada és acèfala i àpode; tot i que, essent una versió diferent, sigui difícil de fer un càlcul gaire exacte del que pot manca, sembla que el text perdut podria haver ocupat probablement uns dos fulls a l'inici i entre un i dos fulls al final. Si comparem amb el text fins ara conegut, veurem que la versió transmesa pel manuscrit 2012 comença a meitat del capítol II de la traducció de Santcliment. El text seria més breu, ja que falta, sencer, el capítol V i part del capítol VI, els capítols XV a XIX i els capítols XXXII i XXXIII. D'altra banda, el capítol VII, sobre l'enveja, s'hi troba repetit. Ara bé, el contingut dels capítols no és sempre exacte: a part de les diferències notables en la traducció —hi ha autoritats que difereixen, i frases senceres que es troben en una versió i que són absents en l'altra—, l'ordre dels capítols en ambdues traduccions no coincideix, i conté interpolacions d'almenys dos altres textos, el *Tresor* de Brunetto Latini, de qui manlleva els capítols LXXXV, sobre la seguretat, i XC, sobre la paciència, i un o dos altres textos d'on extreu els capítols dedicats a la malenconia i a l'orgull, així com els darrers paràgrafs, dedicats a la bona fama. El copista sembla haver fet una errada de còpia, ja que a un full de distància repeteix el paràgraf dedicat a l'enveja. El text, tot i que lleugerament més breu, ofereix nombroses diferències prou remarcables com per fer-lo digne d'un estudi més detallat. S'ofereix en apèndix (apèndix I) una comparació entre el text editat per A. Cornagliotti i el que conserva el manuscrit, a fi de permetre apreciar les diferències entre ambdues versions, tant pel que fa al contingut del text com a l'ordre dels capítols.

2. Els fulls 18-42 varen ser identificats per Bohigas com la versió catalana d'una de les obres de Joan de Gal·les, el *Breviloqui o Parlament de prínceps i filòsofs*, que havia estat editat pel pare Norbert d'Ordal dins de la col·lecció *Els Nostres clàssics*.²¹ La Biblioteca de Catalunya conserva dos altres manuscrits que transmeten la traducció catalana d'aquesta obra, i que serviren de base a l'edició.²² La tradició del text a la Península ibèrica ha es-

18. *Flors de virtut*, a cura d'A. CORNAGLIOTTI, Barcelona: Barcino, 1975, p. 10.

19. El manuscrit no va ser inclòs dins del *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)* vol. I: *Barcelona, Arxiu històric i Biblioteca de Catalunya*, dir. E. DURAN, compilació de M. BATLLE, E. MIRALLES, M. TOLDRÀ i J. TRES, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1998 (Memòries de la Secció Històrico-arqueològica, 50).

20. Es tracta d'un volum de 100 fulls en pergamí, protegit per una enquadernació en pell marró sobre posts de fusta força malmesa, escrit essencialment a dues mans, una que copia el *De consolacione Philosophiae* de Boeci, datable de la segona meitat del segle xiv (f. 1-31), i una altra datable de la primera meitat del segle xv que copia les *Paradoxae* de Ciceró (f. 33-37), el tractat *De sacramentis* de Guillem d'Ockham (f. 37v-86v) i un tractat llatí de vicis i virtuts que acaba «Explicit libellus qui intitulatur Flos virtualis» (f. 87-100v). El manuscrit que servia de mostra devia tenir un cert nombre d'imperficcions o forats, ja que el copista deixà en el text buits rodons o amb formes curioses.

21. JOAN DE GAL·LES, *Breviloqui*, ed. a cura de Norbert d'Ordal, Barcelona: Barcino, 1930 (Els Nostres Clàssics; A28).

22. Es tracta de dos manuscrits del segle xv: el ms. 48, procedent de la biblioteca de Marià Aguiló, i el ms. 269, que havia pertangut a la família Sánchez Muñoz, de Terol, i que fou adquirit al llibreter Salvador Babra.

tat ben estudiada per Ruth Leslie i Conrado Guardiola.²³ El text del minorita britànic desenvolupa amb abundants *exempla* les característiques de les quatre virtuts cardinals sota la forma d'un mirall de prínceps —va adreçat a un rei, a qui exhorta en cada principi de capítol amb la invocació «Oh, tu, rei cristià!», i fou una obra que exercí una gran influència a finals de l'edat mitjana; una bona prova n'és el gran nombre de manuscrits i d'edicions incunables que se'n conserven, tant de l'original en llatí com de les traduccions a diverses llengües.²⁴

Una breu confrontació del text transmès pel manuscrit 2012 amb l'edició d'Ordal mostra clarament que es tracta d'una versió de característiques molt similars a la transmesa pels testimonis fins ara coneguts. Com en el cas de l'obra anterior, la còpia és acèfala i àpode, però la quantitat de text que manca és relativament breu, i podria avaluar-se aproximativament en una pàgina pel davant i una pàgina pel darrere. Es tracta del text més llarg del recull i sembla que fou el que rebé una atenció més gran per part del copista, ja que és l'únic que presenta algunes rúbriques en vermell, alhora que és l'únic dels tres textos del recull que conserva encara dues caplletres parcialment il·luminades.

3. Finalment, els fulls 43-50 contenen una obra inèdita, el *Tractat fet de providència sobre consell*, de la qual només se'n coneixen dues altres còpies: una en el manuscrit 80 de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona,²⁵ i una altra en els folis X-XXXXVIII del ms. 56 de l'Arxiu capitular de Girona.²⁶ Tot i la dificultat produïda pel fet que es tracta, un altre cop, d'una obra acèfala, Bohigas la va identificar sense problema, potser perquè havia consultat la descripció que en donava el pare Miquel Rossell en l'inventari de manuscrits de la Universitat de Barcelona.²⁷ Es tracta d'un recull de consells per al regiment de la cosa pública de tall eiximenià; de fet, el volum en què es conserva a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, que conté igualment un recull de passatges extrets del *Tresor* de Brunetto Latini, una art de ben morir i un tractat de confessió, fou considerat durant un cert temps com una compilació de textos eiximenians, tot i que només la darrera de les peces pot ser-li atribuïda amb certesa. El text del ms. 80 havia estat identificat en alguna ocasió com una traducció del *De consolatione et con-*

23. Ruth LESLIE, «A Work of John of Wales in Spain. His *Breviloquium de virtutibus*», dins *What's past is Prologue: A collection of essays in honour of L.J. Woodward*, ed. S. Bacarisse et al., Edinburgh, 1984, p. 88-94.; Ruth LESLIE, «La obra de Juan de Gales en España», dins *Actas del cuarto congreso internacional de hispanistas*, ed. E. de Bustos Tovar, Salamanca, 1982, vol. II, p. 109-116; Conrado GUARDIOLA, «La influencia de Juan de Gales en España», *Antonianum* 60 (1985), p. 99-119; Conrado GUARDIOLA, «Juan de Gales, Cataluña y Eiximenis», *Antonianum* 64 (1989), p. 330-365.

24. El llistat de manuscrits més complet publicat fins ara de les obres de Joan de Galles es troba dins de l'estudi de Jenny SWANSON, *John of Wales. A Study of the Works and Ideas of a Thirteenth-Century Friar*, Cambridge, 1988 (Cambridge Studies in Medieval Life and Thought, Fourth Series, 10). Un resum bibliogràfic força complet es pot trobar al *Biographisch/bibliographisch Kirchenlexikon*, III, cols. 385-387 (reproduït a la pàgina web www.bautz.de/bbkl/) i a la pàgina web *Franciscan authors, 13th - 18th century: a catalogue in progress* (<http://users.bart.nl/~roestb/franciscan/franautj.htm#>), a cura de Maarten van der Heijden i Bert Roest.

25. Descriu dins *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)* vol. II: *Barcelona, Biblioteca Pública episcopal i Biblioteca de la Universitat*, dir. E. DURAN, compilació a cura d' E. MIRALLES, M. TOLDRÀ, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2000 (Memòries de la Secció Històrico-arqueològica, 55), p. 90-91.

26. Agraeixo vivament a Maria Toldrà que em posés, fa ja algun temps, sobre la pista del manuscrit de la Universitat de Barcelona, i que, un cop acabat d'identificar el text, m'indiqués l'existència d'una altra còpia a Girona.

27. FRANCISCO MIQUEL ROSSELL, *Inventario general de manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*, Madrid, 1958, vol. I, p. 92-94.

silio d'Albertà da Brescia, però una confrontació amb l'edició existent permet desestimar aquesta identificació.²⁸

Com ja s'ha comentat, el text, a l'igual que els dos que el precedeixen, és acèfal, però conserva íntegrament el final. La lectura del text es veu, emperò dificultada pel fet que els fulls 43 i 49 hagin estat intercanviats.²⁹ El text segueix de molt a la vora el que transmet el ms. 80, tot i que la còpia sembla ser més antiga; si es comparen es veu, però, que hi ha algunes dissemblances, causades potser per haver seguit dos models diferents. Oferim en annex (apèndix II) una comparació entre els incipits dels capítols d'ambdues còpies, que permet d'apreciar-ne la similitud.

CONCLUSIONS

A la fi de l'Edat mitjana, la majoria dels tractats morals, obres sovint de dimensions relativament reduïdes, es transmetien en reculls miscel·lanis o facticis que facilitaven la seva conservació i transmissió.³⁰ El manuscrit 2012 és un recull d'aquestes característiques que conté tres tractats morals dels quals almenys dos són traduccions al català;³¹ la no diferenciació d' 'e' i 'a' en posició àtona sembla apuntar a un copista de l'àrea oriental, i la utilització de certs mots i expressions —'monsonaga' per 'mentida'— semblarien indicar un origen rossellonès, però caldria un estudi més aprofundit per poder-ho assegurar. És difícil, a partir de l'estat actual del manuscrit, força mutilat, arribar a saber per a qui va elaborar; el volum és de bona factura, tant pel que fa a les mesures, al paper, com a la qualitat de l'escriptura i a la decoració, sobretot si considerem sèriament la possibilitat que els fulls arrencats podien haver inclòs caplletres tan o més il·luminades que les dues que es conserven. El text, a més, fou corregit a partir probablement de l'original copiat poc després d'haver estat acabat. Tot i així, val a dir que, en diversos paràgrafs, el text no presenta una traducció gaire fàcil, i que sembla que, per indrets, hi hagi hagut diversos salts en la còpia o en la traducció, ja que en ocasions és difícil arribar a esbrinar el sentit de frases concretes. Si ens fixem en les cobertes de la relligadura en què ens ha pervingut, sembla que la persona que el posseïa a finals del s. xvi i que el feu enquadrar hauria d'haver estat relacionat amb alguna institució que tingués com a emblema la creu de sant Jordi, bé una confraria, bé, fins i tot, la Diputació del general. Es tracta, en tot cas, d'un bell recull, que caldria tenir en compte per a l'estudi de la transmissió de la literatura moral en català a la baixa edat mitjana.

28. El text de l'italià es presenta en forma de diàleg entre una jove i el seu mestre; cf. Albertà de BRESCIA, *Llibre de consolació i consell*, a cura de G.E. Sansone, Barcelona: Barcino, 1965 (Els Nostres Clàssics; A94).

29. L'ordre correcte de lectura dels folis és: 49, 44-48, 43 i 50.

30. Sobre aquest aspecte, v. Richard NEWHAUSER, *The treatises on vices and virtues in Latin and vernacular*, Turnout: Brepols, 1993 (Typologie des sources du Moyen Age occidental, 68), p. 71 i ss. I p. 167.

31. Un recull de referències a la literatura de vicis i virtuts a la Península ibèrica pot trobar-se a Walter METTMAN, «La littérature didactique en prose», *La littérature dans la Péninsule ibérique aux XIVe et XVe siècles*, ed. H.R. Jauss, Heidelberg: Carl Winter, 1970 (Grundriss der Romanischen Literaturen des Mittelalters, 9) tom 2, fascicle 7, passim.

APÈNDIX I
[Flors de virtut]

<i>Versió de Francesc Santcliment (ed. A. Cornagliotti)³² /</i>	Ms. 2012, f. 1-17v
[Cap. II]: [Salomon diu:] «Totes les aygües ixen de la mar e totes tornen a la mar...»	F. 1: «[...] que todas las ayguas ixan de la mar e todas i tornan ...»
[Cap. III. De la amicícia] «Lo terçer amor, lo qual se diu amicícia, és voler l'um de l'altre coses lícites e honestes ...»	F. 1: «La terça amor, qui s'apela amistat o companyia, és voler una cossa ensemps lícita e onesta...»
[Cap. IV De l'amor carnal] «Lo quart amor que mou la voluntat humana se nomena enamorament, e aquest és de tres maneres. Lo primer és amor de concupiscència ».	F. 1-1v: «La quarta amor, que vulgarment s'apela anamorament, és l'amor da concupiscència...».
[Final cap. VI] «Lig-se en les <i>Històries romanes...</i> »	F. 1v-2: «De la virtut d'amor se lig en las <i>Istorias da Roma ...</i> »
[Cap. VII] «Enveja és contrari vici de la virtut d'amor, la qual és de dues maneres ...»	F. 2-2v: «D'enveja, que és contrari vici de la virtut d'amor, és da duas maneras...».
[Final del cap. VII] «E de aquest vici de la enveja se lig en lo Testament Vell ...»	F. 2v-3: «Del vici de la enveja sa lig al Vell Testament ...»
[Cap. VII, repetit]	F. 3: « Enveja és contrari a vici de la virtut d'amor, e és da dos maneras... »
[Cap. VIII] «Alegria, que és efecte de amor, segons Pricià ...»	F. 3v: «Alegransa, qui és fre d'amor, sogons que diu lo Precià ».
[Cap. VIII bis] «Tristícia és contrari vici de la alegria. Segons que diu Macròbio ...»	F. 3v: «Tristícia és contrària de alagria sagons que diu Magòbrio...». F. 4: «Malenconia és cossa molt odiosa, a qui sa n'anpatxa...» .
[Cap. IX] «De la tristícia se lig de Alexandre que, quan morí, ...»	F. 4-4v: «De la tristícia sa lig en l'Alexandra que, quant fo mort lo dit rey Alaxandra, ...»
[Cap. X] «Pau, segons diu sant Bernat, és puritat d'enteniment...»	F. 4v.: «Pau, segons diu sant Bernat, és puritat d'antaniment...»
[Cap. XI] «Ira, segons Aristòtil, és torbament d'ànimo per discorriment de sanch...»	F. 4v-5: «Ira, sagons diu Aristotil, és torbament de coratge per corrupiment de sanch ...»

32. Afegim en aquesta columna les referències a les interpolacions de l'obra de Brunetto Latini en l'edició de Curt Wittlin.

[Final cap. XI] «Sanct Agostí diu: Per cinch coses és lícit de fer guerra rahonablement ...»	F. 5v: «De la ira nexan indignacions, es saguezan gueras e traballs e altrás venturas. E per ço sant Agostí diu que per cinch cosas pot hom fer rahonablement guera...»
[Final cap. XI] «Exemple: Del vici de la ira se lig en lo Vell Testament que'l rey David, essent enamorat ab Bersabé, muller de Huries ...»	F. 5v: «Del vici de la ira se lig al Vell Testament que David profeta estant anomorat de la muler de Uries ...»
[Cap. XII] «Misericòrdia, segons sanct Agostí, és haver compassió en son cor de la misèria d'altri. ...»	F. 5v-6: «Misericòrdia, sagons sant Agostí, és aver compasió de sa ànima e de la misèria d'altra...»
[Final cap. XII] «De la misericòrdia se lig en les <i>Històries romanes</i> que, essent pres e aportat un robador ...»	F. 6-6v: «De la misericòrdia sa lig en las <i>Istorias da Roma</i> que, astant pres un ladra ...»
[Cap. XIII] «Crueltat, que és vici contrari a la virtut de misericòrdia, segons que diu Aristòtil e Andrònich, és de cinch maneres...»	F. 6v: «Crueltat, qui és contrari vici de misericòrdia, lo ussa da .v. maneras, sagons que diu Andronicus...»
[Cap. XIV] «Liberalitat, ço és larguesa, segons Aristòtil és a donar del seu ab mesura a persones dignes de necessitat...»	F. 6v-7: «Liberallitat, co és larguesa, sagons Aristòtil, és donar comisió a personas dignas ...»
[Cap. XXXIV] «Humilitat, segons Orígenes, és de refrenar l'alta de l'ànimo e de la voluntat vana ...»	F. 7-7v: «Humilitat, segons que diu Orígenes, és refrenar la intenció de la voluntat del coratge ...»
[Final cap. XXXIV] «Exemple. De la virtut de humilitat se lig en les <i>Històries romanes</i> que quant los romans enviaven algun capità en algun regne a combatre, e ell tornava ab victòria ...»	F. 7v-8: «De la virtut d'humilitat sa conta en las <i>Istorias da Roma</i> que quant algú era astat manat per los amparadors en algunas armas per conquistar e el tornava ab victòria...»
[Cap. XXXV] «Supèrbia, que és vici contrari de la humilitat, segons Aristòtil, e és a mostrar-se damunt los altres ...»	F. 8-8v: «Supèrbia, qui és contrari vici de la virtut de humi[li]tat, sagons que diu Aristòtill, és voler ésser e samblar major que los altrás ...»
	F. 8v: «Orígenes parlant d'argull en què argull és terra ni sendras. La persona gossa esclauar en arogansa d'argull quant el pensa d'on és vintgut ...»
[Cap. XXXVIII] «Castedat, segons Aristòtil, és una virtut per la qual rahonablement se refrena lo stímol de la carn e de la luxúria. ...»	F. 8v-9: «Castedat, segons que diu Tulli, és vici da virtut per la quall sa rafrena rahonablement la volentat de la carn e de la luxúria ...»
[Final cap. XXXVIII] «De la virtut de castedat se lig en la <i>Vida dels sancts pares</i> que fonch un cavaller, senor de moltes viles e lochs, lo qual se enamorà de una monja...»	F. 9: «De la virtut de castedat se lig en la <i>Vida dels sants paras</i> que era una monga de la quall lo senyor de la villa hon ella astaua n'era molt fort enamorat...»

[Cap. XXXIX] «Luxúria és vici contrari de la castedat. Segons se lig en la <i>Summa dels vicis</i> , és de quatre maneres...»	F. 9v-10: «Luxúria, qui és contrari vici de la virtut de castedad, sagon que's lig en la <i>Suma dels vicis</i> que n'í a de quatra maneras ...»
[Cap. XXXVII] «Gola és vici contrari de la abstinència, segons que diu Tulli que és desordenada voluntat de menjar e beure...»	F. 10: «Gola és la volentat desordonada de manjar e da beura, e sagon que diu Tulli és contrari vici de la astinència...»
[Cap. XXXVI] «Abstinència és una virtut per la qual se constreny la cupiditat de la gola. [...] Salamó diu: "Qui és abstinent, li és multiplicada la vida ..."»	F. 10-10v: «Abstinència és una virtut per la quall se costreny la cupiditat de la gola. Salamó diu qui és abstinent alonga sa vida ...»
[Cap. XXVI] «Fortalesa, segons Macròbio, és de tres maneres...»	F. 10v-11: «Fortitut, sagon Magobris, és da tres maneras ...»
[B. Latini, <i>Tresor</i> , cap. XC] «Paciència és la virtut per la qual nostre coratge nos fa soferir les bregues de las adversitats e los tortsfets...»	F. 11: «Paciència és una virtut per la quall nós soferim en nostras coratges las sobrias de las adversitats qui-ns venan e los torts qui-ns són fets ...»
[Cap. XXVII] «Temor, o por, és vici contrari a la fortaleza. Segons que scriu Aristòtil, és de tres maneres...»	F. 11-11v: «Temor, e pahor, qui és contrari vici de la fortitut, segons que diu Tolomeu és da tres maneras ...»
[B. Latini, <i>Tresor</i> , cap. LXXXV] «Seguretat és no duptar los dapnatges que venen, ni la fi de les coses començades. E és seguretat de II maneres ...»	F. 11v-12v: «Seguratat és no duptar los damnatges qui venan a la fi de las cossas comancadas. He a n'í saguratat da duas maneras ...»
[Cap. XXVIII] «Magnanimitat, segons que diu Tulli, és en metre's a pensar e parlar e obrar coses altes e valeroses. E pot-se acomparar la virtut de la magnanimitat al falcó...»	F. 12v: «Magnimitat és atendra a las bellas e valarasos cossas e altas. E pot sa apropiari la virtut de magnimitat al falcó...»
[Final cap. XXVIII] «De la virtut de la magnanimitat se lig en les <i>Històries romanes</i> que un metge de Pirro, que ere enemich de romans ...»	F. 12v: «De la Magnimitat se lig en las <i>Istorias da Roma</i> que un qui era majordom d'un baró qui fahia guera als romans...»
[Cap. XXIX] «Vanaglòria és vici contrari de la magnanimitat. És de tres maneres...»	F. 13: «Vanaglòria, que és contrari vici de magnimitat, ha n'í da tres maneras...»
[Final cap. XXIX] «Del vici de la vanaglòria se lig en la <i>Vida dels sancts pares</i> qu un jorn se acompanyà un àngel en forma humana ab un hermità...»	F. 13: «De la vanagloria sa lig en la <i>Vida dells sants paras</i> que una vegada se acompanya un anghel ab un armita ...»
[Cap. XXX] «Constància, que és firmesa o stabilitat, segons que diu sanct Ysidoro, és fixa firmesa en un seu proponiment. [...] E de aquesta costància diu Tulli que ninguna cosa és tant stimate ni tant digna en les persones com haver en si firmesa econstància»	F. 13v: «Costància, fermat o astabilitat és ésser ferm en un propòsit sense variar. Tulli diu que molt astà bé a un home haver fermetat...»

[Cap. XXXI] «Inconstància, que és vici contrari de la virtut de constància...»	F. 13v. «Incostància és contrari vici de la virtut de costància ...»
[Cap. XX] «Justícia, segons Macròbio, és a donar a quiscú la cosa sua. E de aquesta sanct Thomàs diu que tres coses requir l'ome per fer justícia...»	F. 13v-14: «Justícia és ferma e bona volentat de fer a cascuna rahó. Un savi diu que tres cossas falan a hun hom qui vol fer justícia ...»
[Final cap. XX] «De la virtut de justícia se lig en la <i>Vida dels sancts pares</i> que fonch un hermità que havia fet penitència...»	F. 14-14v: «De la justícia se lig en la <i>Vida dels sants paras</i> que era un armità bo qui avia fet un gran temps aspra vida ...»
[Cap. XXI] «Injustícia, que és vici contrari de la justícia, segons Macròbio és a jutjar injustament; e açò és pròpiament injustícia, la qual se nomena injúria e és en sis maneres...»	F. 14v-15: «Injustícia qui és contrari vici da justícia sa pot anomanar injúria, la qual és da moltes maneres ...»
[Final cap. XXI] «Del vici de la injustícia se lig en la <i>Vida dels sancts pares</i> que-l dimoni se pensà en pendre muller per haver filles e maridar-les...»	F. 15: «De la injustícia sa lig en la <i>Vida dels sants paras</i> que lo dimoni sa un jorn ymaginar que prenguens muler per aver fillas que pugués maridar ...»
[Cap. XXII] «Leeltat, segons Terenci, és haver perfeta e pura fe no mostrar una cosa per altra. [...] Longí diu: “Per tres coses pot venir home en gran estat...”»	F. 15: «Feeltat, sagons que diu Corencio, és aver pahor e perfeta fe e no mostrar una per altra. Longí diu: “per tres cossas pot l'om vanir en gran astat ...”»
[Cap. XXIII] «Engan, que és contrari de la lealtat, és, segons que diu la Ley, de dir una cosa e fer-ne altra e amostrar una cosa per un altra ab volentat de enguanar altri. Emperò mira bé que és diferència entre falsedat, trayment e malícia, car trayment és pròpiament ...»	F. 15-15v: «Falsedat, qui és contrari vici de la lealtat, és dir una cossa e fer altra per volentat de enganar a aquell. Traïció és pròpiament trair per malvestat ...»
[Final cap. XXIII] «Exemple. Del vici de la falsia se lig en lo Testament Vell que dos àngels foren enviats per Déu ha una ciutat que havia nom Sodoma...»	F. 15v: «De la falcedat se lig al Vel Testament que per la voluntat da Déu fora una volta tramessos .x. angells a la siutat da Sodoma ...»
[Cap. XXIV] «Veritat, ssegons sant Agostí, és usar lo ver sense algun mesclament de falsia. Exemple: E pot-se apropiari e assemblar la virtut de la veritat...»	F. 16: «Veritat, sagons que diu sant Agostí, és usar la virtut senza nanguna ombra da falsia, és sa apropiari la virtut de la veritat ...»
[Final cap. XXIV] «De la virtut de la veritat se lig en la <i>Vida delssancts pares</i> que fonch un gran gentilhome cavaller que havia lexat lo món, ab moltes riqueses, per anar servir Déu en un monestir de monjos...»	F. 16: «De la veritat sa conte en la <i>Vida dels sants Paras</i> que un notabla cavaler lexà moltes grans riquesas que avia al món e anà's metra en una abadia ...»
[Cap. XXV] «Falsia, que és vici contrari a la virtut, segons que diu Aristòtil, és de celar la veritat ab alguna color de paraules, per ànimo d'enganar altri...»	F. 16v: «Monsonaga o falsia qui és contrari vici de la virtut, e és celar la veritat ab alguna color da paraulas, per volentat d'enganar ...»

[Cf. cap. XL, 82-293 ; B. Latini, <i>Tresor</i> , cap. LXII-LXVII ; BUB, ms. 80, f. 40-46]	F. 16v-17v: «Quant tu vells parlar ni dir res deus considerar en ton parlar orda da rahó. E per ço abans que digues res considera sis cossas ...»
	F. 17: «Bona fama és molt presada e deu anar davant totes riquesas, car ella és dignament aprouada per la ley e per custumas ...» expl.: «Sidrach diu: “La vista dells ulls alegra los homans mas la bona fama angrexa los ossos”. Un philòsof diu [...] »

APÈNDIX II

Tractat fet de providència sobre consell

<i>Biblioteca de la Universitat de Barcelona</i> <i>Ms. 80, f. 6-38v</i>	<i>Biblioteca de Catalunya</i> <i>Ms. 2012, f. 43-50</i>
1. F. 6v: «En lo primer punt direm quina cosa és consell. En lo segon direm de quina cosa naix e ve consell. En lo terç a quina ffi donam e reebem consell. Volent donchs lo primer punt proseguir ...»	
2. . 8: «Lo consell deu haver algunes propietats. La primera és circunspecció ...»	F. 49: «E nota que lo consell deu aver algunas condicions e propietats. La primera és circunspecció, qui és avisament dells contraris vicis ...»
3. f. 9: «La segona propietat és dita caució o cautela ...»	F. 49v: «La segona propietat és causió o cautella, qui es fer departiment e difarència de las virtuts alls vicis »
4. f. 10: «L'altre condició de consell és que no sia suptat ...»	F. 49v: «L'altra condició de consel és que no sia sobtat, car consell sobtat may va sens pena, d'on diu Tito Liuio que per so sovent los fransessos havian a lansar lurs anpressas al dos e al detrás...»
5. f. 10v: «La final condició és que no sia hirós lo consell, car segons que diu Cató ...»	F. 49v: «La final condició és que no sia irós, car, sasons que diu Cathó, ira anpatxa la pensa que no pot veura ...»
SEGON PUNT	
6. f. 11: «Digam donchs lo segon punt, car per aquel assí atrobarem de què naix e ve consell ...»	F. 44: «Lo segon punt és de què neix e ve consell...»
7. f. 11v: «La segona causa e principi de consell és la matèria e lo negossi sobre que consellam ...»	F. 44-44v: «La segona causa del consell e principi és la matèria e lo nagossi sobra que consallam, car en tot consell cové astituir alguna fi ...»

8. f. 12: «Com consell sia un molt subtil juhí atrobat e enclòs en huna pensa ...»	
9. f. 13: «Segueix-se après que segons posa lo gran Aristòtil diu que de v coses fem consell comunament ...»	F. 44v-45: «E sagon que posa Aristotill en lo primer <i>De rethorica</i> , de sinch cosas comunament fem consell...»
10. f. 14v: «Consell de pau i de guerra davant lo capità té gran loch ...»	F. 45: «Consell de la pau e de la guerra dauant lo capità te gran loch per so com és consel de la honor de la ciutat...»
11. f. 15: «L'altre conseller parlarà e dira hoc, más tanta e més pau e pus segura ...»	
12. f. 17: «La terça matèria de consell és que hom entenga ab subirana diligència en la custòdia e bona munició de la ciutat ... »	F. 45v: « La tersa matèria de consell és antendra en la guàrdia e munició de la ciutat la quall mira duas cossas ... »
13. «La quarta matèria de consell és de leys empirials fundar e forar ...»	F. 45: «La quarta matèria és da leys fundar e formar per regiment polítich seruar en la ciutat e cossa pública donar consell de composició da leys ...»
15. «Açò mateix se mostre en l'ome tot sols ...»	
16. f. 19: «Ara donchs devem tant solament soportar e creure que aquesta aytal ordinació ...»	F. 45: «Ara devem suposar que solament aquesta civilitat és sana e sauia e durable, las altrás són tortas ...»
17. f. 20: «La final matèria de consell és de nostres propis negocis ...»	F. 46: «La final matèria da consell és da nostras propis nagosis los qualls datant són dits negocis de ciutat ...»
TERCER PUNT	
18. f. 20v: «La primera part diu que la matèria aconsellable ...»	
19. f. 21: «La segona part diu que sia contingent i possible a humana natura ...»	F. 46: «La sagona part diu que sia contingent e posibla humanal. Car de las cosas contingens e variablas per natura e no per nos no hauem nos consell ...»
20. f. 22v: «La terça condició de consell deu esser demanat de la cosa ...»	F. 46v: «La terca condició és que lo consell sia damanat de la cossa que tota e deu ésser feta per aquell qui dámana lo consell ...»
21. f. 23: «En la quarta part és que lo consell sia de cosa notable e bona ...»	F. 46v: «La quarta part és que lo consell sia da cossa gran de cossa molt notabla e bona e de cossa molt malla e dannossa ...»

22. f. 24: «La quinta cosa és que lo consell sia demanat per alguna ffi ...»	F. 46v: «La quinta part és que lo consell sia demanat a alguna fi, no pas damanant per hauer la fi de la gloria, car aquella fi per tot hom és desijada naturalment ...»
23. f. 24v: «Perquè la final part de consell sia questió dubtosa ...»	F. 47: «La final part és de consel que lo consel sia qüastió havent duas parts duptosas a elegir, car qui sap certament què deu fer, com ho deu fer e quant ...»
[QUART PUNT]	
24. F. 26: «Per aquestes vies es de veure e los materials ... »	F. 47v: «Per aquelles vies de viure los materials de consell porem avissar en las circumstàncies que deu aver consell...»
25. F. 26: «En aquesta primera part diu que y haja títol o justa causa ...»	F. 47v: «La primera que y ajust car consel és filla da prudència ladonchs hom no a res just no y pot aver pròpiament consell...»
26. f. 27: «Ara vejam donchs si és expedient e profitable ...»	F. 47v: «Vejam si és aspadient o aprofitable si las donan per dem la libertat venra que la quantitat és grossa ...»
27. f. 28: «Mas per tal que vejam millor qual és lo millor partit ...»	F. 47v: «Mas per so que vejam millor qual és pus fahedor e espedient vejam qual és ab menys difficultat ...»
28. f. 28v: «Lo granTulli posa les dites circumstàncies ...»	F. 48: «Tulli possa las ditas circumstàncies en la desliberació qui-s fa consultant lo capità ...»
29. F. 29v: « Ara parlem per lo contrari ...»	
30. f. 30v: «Après de açò si deu ésser avisat ...»	F. 48: «Après se deu avissar que és just per virtut de justícia que és retra a cascu ço que li pertany sagons sa dignitat ...».
31. F. 31: «Encara més se deu hom avisar en saber çò ...»	F. 48: «Après se deu avissar ço que y és just per virtut da fortalessa que és assort e ardit coratge a enpendra las cossas alltas e de fama...»
32. F. 31v: «Après se deu encara més avisar de açò qu y és just ...»	F. 48v: «Après se deu auissar so que y és just per virtut da tampransa si tota luxúria e amorossa corrupció o de onor o de pecúnia ...»
33. f. 32: «Segonament, pús és vist que y ha de just ...»	F. 48v: «Secundo, pus és vist que y a da just fa a veura que y ha aspadient pròpiament és entès per pus profitabla e per consagüent avant és mostrat per prudència...»
34. f. 32v: «Item diu lo savi que per spedient ...»	F. 43: «Item per aspadient se entén nesasari si és nasasari que sia fet o no ...»

35. f. 33: «Tercerament, pus que és vist esser expedient ...»	F. 43: «Tercio pus és vist l'aspadiant fa a veura qual és pus fàcil ...»
[CINQUÈ PUNT]	
36. f. 34: «Se segueix-se après en lo present tractat ...»	F. 43: «E deu ésser per articla de fe en natura de consell ...»
37. f. 35v: «Quan toca lo capítol qui tracte de la fi dels notables e bons consells ...»	F. 50: «Lo terç punt ... quant és de la fi dells consells ço és quin fruyt davalla e neyx de consell on astà lo tercer punt...»
38. f. 36: «Lo segon fruyt de consell és demostració de saviesa ...»	F. 50: «Lo segon fruyt és demostració de saviesa dient allà per lo saui en los proverbis a .viii. capítolls ...»
39. f. 36v: «Lo terç fruyt del consell és tranquil·litat de la pàtria ...»	F. 50: «Lo terser fruyt és tranquil·litat de la pàtria e passífich astament car lo major bé que an la sossietat humana e cossa pública ésser pot és tranquil·litat e pau ...»
40. f. 38: «Lo final fruyt d'aquest darrer capítol d'aquest notable e noble consell...»	F. 50: «Lo final fruyt és prudència que és dita lum d'enteniment e praticha en l'om constituïda per portar cascuna cossa en la sua pròpia fi ...»
Expl.: «... de totes les voluntats creades e de tot nostre voler. Al qual Déu e sobiran senyor nostre Jesucrist sia donada honor e glòria e laor per tota creatura creada per infinita seculorum secula, amen. Deo gratias».	Expl.: «E hoc encara si volem semblar a Nostre Déu e prinsep omnipotent del qual diu San Pau: "Quod omnia operantur secundum consilium voluntatis sue", com sia regla de totes las voluntats e art e nivel de tot nostra voler.»